

teita kolme prosenttia vuoden 1994 tasosta. Näiden valtionosuuksien määräytymisperusteiden vaikutukset eivät ole tarkoin arvioitavissa, koska niihin vaikuttavat toiminnan laajuudessa tapahtuvat muutokset. Yleisen valtionosuuden ja sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuden vähennykset ehdotetaan tehtäviksi aiempaan tapaan siten, että vähennyksistä 40 prosenttia kohdistetaan kuntien asukasluvun ja 60 prosenttia veroäyrimäärän perusteella.

Vuodelle 1995 ehdotettu 1 000 miljoonan markan lisävähennys ehdotetaan tehtäväksi alentamalla kunkin hallinnonalan valtionosuuksien tai niiden perusteena olevia keskimääräisiä markkamääriä. Vähennykset ehdotetaan jaettavaksi siten, että kuntien yleisen valtionosuuden vähennys on 112 miljoonaa markkaa, opetusministeriön hallinnonalan vähennys 345 miljoonaa markkaa sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vähennys 534 miljoonaa markkaa.

Valiokunta toteaa, että vuonna 1994 toteutettujen valtionosuuksien vähennysten yhtenä perusteena oli se seikka, että perhetukiudistus lisäsi kuntien verotuloja noin 2 260 miljoonaa markkaa, mikä osaltaan edesauttaa kuntien sopeutumista myös vuoden 1995 valtionosuuksien vähennyksiin. Hallituksen esityksen mukaan kuntien ja valtion välisen kustannustenjaon muutos ei ole arvioitavissa, koska ei ole riittävästi tietoa siitä, missä määrin kunnat ovat säästötoimillaan jo pystyneet alentamaan valtionosuustehtävien menoja.

Eri hallinnonalojen valtionosuuksien vähennyksistä on tarkoitus kohdentaa kunnille yhteensä noin 1 300 miljoonaa markkaa kuntien asukasluvun ja noin 1 940 miljoonaa markkaa äyrimäärän perusteella sekä noin 2 100 miljoonaa markkaa valtionosuuksia tai niiden perusteena olevia keskimääräisiä markkamääriä alentamalla. Vähennykset ovat asukasta kohden keskimäärin 1 060 markkaa. Hallituksen esityksessä esitettyjen ennakkolaskelmien mukaan valtionosuuksien vähennykset ovat kantokykyluokitain tarkasteltuna asukasta kohden keskimäärin lähes yhtä suuret.

Valiokunta toteaa, että käyttökustannusten valtionosuudet eivät enää vuoden 1993 alusta voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen jälkeen ole käyttötarkoitussidonnaisia. Valtionosuuksien alentaminen merkitsee yleistä kuntien tulojen vähenemistä tältä osin. Sanottu ei tarkoita luonnollisesti sitä, että kuntasektorin sisällä

määrärahoja olisi vastaavasti alennettava toimialoitain valtionosuusleikkausten suhteessa. Valtionosuuksien leikkaaminen on epätydyttävä ratkaisu. Siihen on kuitenkin olevissa oloissa välttämätöntä sopeutua. Samalla tulisi eri tahojen, joiden toimenpiteillä on vaikutusta kuntien talouteen, toimia käytettävissä olevilla keinoilla samansuuntaisesti siten, että voitaisiin mahdollisimman vähin haitallisoin seurauksin selviytyä laman vaikutuksista.

Valtionosuuksien alentamisen tosiasialliset vaikutukset ovat riippuvaisia palvelut järjestävien kuntien toimenpiteistä. Kunnat voivat kohdentaa valtionosuuksien vähennykset harkintansa mukaisesti eri hallinnonaloilla, ja toisaalta kunnilla on monissa tapauksissa mahdollisuuksia kehittää toimintatapoja siten, että kustannuksia voidaan alentaa palveluista tinkimättä ja näin on myös tapahtunut. Saatujen tietojen perusteella kunnat ovat kohtuullisen hyvin kyenneet selviytymään palvelutuotannostaan vuonna 1994 toteutetuista valtionosuuksien leikkauksista huolimatta.

Kuntien toimenpiteet ovat johtaneet yleisesti muun ohella säästöihin henkilöstömenoissa, jolloin erityisesti vakinaisen henkilöstön työpaineet ovat lisääntyneet. Henkilöstön venymismahdollisuudet ovat luonnollisesti rajalliset. Julkisen talouden vaikeuksien voittamiseksi joudutaan kuitenkin vielä ensi vuonna leikkaamaan valtionosuuksia. Lakiehdotus on väliaikainen ja koskee vuotta 1995. Kansantaloudessa aikaansaadun ja meneillään olevan myönteisen kehityksen voidaan arvioida vahvistuvan edelleen vuonna 1995.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen eräitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen poikkeusjärjestelyitä koskeviksi lainsäädännöksi (HE 185) sekä hallituksen esitykseen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 188). Esitykset muodostavat kokonaisuuden, minkä vuoksi ne on tarkoitettu käsiteltäväksi yhdessä.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja puoltaa sen hyväksymistä sellaisenaan.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Enestam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Liikka-

nen, Markkula, Metsämäki, Pulliainen, Saario, Ukkola, Urpilainen, Vähänäkki ja Ääri sekä varajäsen Rask.

Vastalause

Valtion vuoden 1995 talousarvioesityksessä esitetään kuluvan vuoden 4,3 miljardin markan kuntien valtionosuksien leikkauksen jatkamista sekä uutta yhden miljardin markan lisäleikkausta. Kokonaisuudessaan hallituksen talousarvioesitys vuodelle 1995 kiristää kuntien taloutta lisää 2,5 miljardia. Tämä muodostuu edellä mainitusta yhden miljardin markan valtionosuuksien lisäleikkauksesta sekä indeksitarkistusten väliin jättämisestä, joiden ansiosta kuntien tulot vähenevät edelleen 1,1 miljardia. Hallitus perustelee esityksiään oletuksella, jonka mukaan kuntien rahoitusasema paranisi vuonna 1995 ja kuntien verotulot lisääntyisivät noin viisi prosenttia.

Käsityksemme mukaan hallituksen arvio vuoden 1995 taloudellisen tilanteen paranemisesta ja sen vaikutuksesta kuntien verotulojen kasvuun on selvästi liioiteltu. Tätä kantaa tukee myös lausunto, jonka Suomen Kuntaliitto esitti valiokunnalle. Katsomme, että säästöpäätökset kuntien valtionosuksista siirtävät varsinaisten poliittisten ratkaisujen tekemisen kuntien harteille, koska valtionosuuksien leikkaukset pakottavat kunnat irtisanomaan henkilöstöään. Erityisen epäoikeudenmukaista säästöjen jatkaminen on myös sen vuoksi, että kuntien palveluksessa oleville työntekijöille luvattiin säästöohjelman rajoittaminen vain vuoteen 1994, mikäli he suostuvat 2,7 prosentin palkkojen leikkaukseen. Nyt hallitus pettää tämänkin lupauksensa. Tällä tavalla kansalaisten asioiden hoitamista ei voida enää jatkaa.

Hallitus on toiminnallaan ollut jatkuvasti heikentämässä neuvotteluilmapiiriä sekä kunta-että henkilöstöjärjestöjen suuntaan. Hallitus ei ole noudattanut tehtyjä sopimuksia. Lisäksi hallitus on jatkuvasti antanut ymmärtää vastoin parempaa tietoa, että kunnilla olisi edelleen huomattavia mahdollisuuksia kiristää taloudenhoitoaan ilman, että kuntien mahdollisuudet vastata lakisäästeiden palveluiden hoitamisesta vaarantuisivat.

Huipentumana hallituksen käyttäytymisestä on jouduttu tilanteeseen, jossa kunta- ja henkilöstöjärjestöt ovat olleet pakotettuja omalta osaltaan ilmoittamaan, etteivät ne enää voi katsoa tehtyjen säästösopimusten sitovan itseään. Tätä tilannetta on pidettävä erittäin valitettavana.

Jatkossa mahdollisista säästötarpeista on neuvoteltava hyvissä ajoin ja perusteellisesti kuntia edustavien järjestöjen sekä ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Vain näin voidaan saavuttaa tarvittava toiminnan tehostumista ja taloudellisia säästöjä ilman, että vaarannettaisiin kuntien velvoitteena olevien palveluiden tarjonta sekä henkilöstön asema.

Hallituksen esityksessä n:o 182 laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain sääntöksiin vuonna 1995 ehdotetaan kuntien yleistä valtionosuutta vähennettäväksi vuonna 1995 yhteensä 533 miljoonaa markkaa. Tästä 421 miljoonan markan vähennys olisi saman suuruinen kuin vuonna 1994 toteutettu vähennys ja se myös tehtäisiin samoin perustein kuin vuonna 1994. Vähennyksestä 40 prosenttia määräytyisi kuntien asukasluvun ja 60 prosenttia kuntien vuoden 1992 veroäyrimäärän perusteella. Lisäksi tehtävä 112 miljoonan markan vähennys vuonna 1995 kohdennettaisiin alentamalla yleisen valtionosuuden perusteena olevaa keskimääräistä markkamäärää.

Samanaikaisesti ehdotetaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäväkohtaisia valtionosuuksia vähennettäväksi 2,8 miljardia ja opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalan valtionosuusleikkauksiksi 1,1 miljardia vuonna 1995.

Katsomme, että näidenkään leikkausten jatkaminen ei voi olla perusteltua, koska ne johtavat kuntien henkilöstön supistamiseen ja taloudellisten vaikeuksien siirtämiseen kunta-alan työntekijöiden kannettavaksi. Rasitus on täysin kohtuuton tilanteessa, jossa vientisektorin piirissä on odotettavissa selkeätä ansiotason kohoamista. Valtiovallan tehtävänä on tässä tilan-

teessa huolehtia myös oikeudenmukaisesta tulo-
lonjaosta. Lisäksi kunta-alan työntekijöiden irti-
sanomiset ja lomautukset osaltaan hidastavat
kansantaloudelle välttämättömän kysynnän voi-
mistumista.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1994

Kari Urpilainen
Matti Vähänäkki

Tuulikki Ukkola

Raila Aho
Maija Rask

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvä
lakiehdotus hylättäisiin.*

Erkki Pulliainen
Lauri Metsämäki
Pirkko Laakkonen